

УДК 371.134

**МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КООПЕРАТИВНОГО
НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ**

Байда М.В.

В статті розглядається стан дослідженості проблеми можливостей використання технологій кооперативного навчання в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів. Здійснено короткий огляд проблеми ролі вчителя в кооперативному навчанні. Розглянуто декілька базових технологій кооперативного навчання.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті відзначено, що суспільство без високого рівня освіти не має майбутнього. Одним з пріоритетних напрямів є підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів, здатних до використання новітніх технологій та методик подачі знань. Так, аналіз сучасних вітчизняних досліджень в сфері професійної підготовки майбутніх вчителів у роботах Л.Я.Зязюна, В.О. Сластьоніна, О.О. Сухомлинської, Ю.І.Пасова, О.А.Дубасенюк, С.С. Вітвицької, Н.В. Кузьміної, Н.Н.Тарасевича та інших, дозволяє визначити зміст та вимоги до підготовки педагогічних працівників у системі сучасної університетської освіти. Однак, питання підготовки майбутніх вчителів до реалізації технологій кооперативного навчання досліджено не досить повно, хоч і існує багато праць присвячених розгляду групової діяльності. Тому метою даної статті є розгляд можливостей використання технологій кооперативного навчання в процесі підготовки майбутнього вчителя.

В літературі часто співвідносять групове навчання з кооперативним. Проте дані поняття можна співвіднести лише частково. Хоч кооперативне навчання є однією з форм групової роботи, кооперативне навчання ставить перед собою більшу кількість завдань. Питання спільної діяльності, спілкування та групової взаємодії, що є основою групового навчання, розглядалися вітчизняними та зарубіжними психологами (Б.Г. Ананьєв, Л.С. Виготський, М.С. Каган, Б.Ф.

Ломов, О.М. Леонтьєв, А. Маслоу, С.Л. Рубінштейн, К. Рудестам). Ними напрацьовано концептуальні підходи до аналізу проявів особистості в спільній, груповій, колективній та індивідуальній діяльності, чинників її ефективності.

У своїх дидактичних дослідженнях Я. Бартецький, М.Д. Виноградов, В.В. Котов, В. Оконь, І.М. Чередов та ін. групову діяльність розглядають лише як форму організації навчання, або як фактор підвищення навчальної успішності, або як одну з умов реалізації розвивальної функції навчання. Відповідно, у цьому випадку предметом аналізу авторів є особливості засвоєння навчальної інформації та перебігу пізнавальних процесів за умов спільної діяльності та спілкування. Проблема практичного застосування організації групового навчання у викладанні різних дисциплін стала предметом дослідження науковців та методистів (К.О. Бабанов, О.Г. Ярошенко). О.І. Пометун та Л.В. Пироженко розглядають групове навчання як одну з інтерактивних технологій. Дослідження фахівців з методики викладання іноземних мов А.К. Колеченко, Г.К. Крюкової, Н.Г. Ксенофонтової, С.Ю. Ніколаєвої, Г.М. Поделець, О.П. Петрашук, В.Г. Редька, Н.Ф. Бориско, В.П. Феофілової та ін. [3, с. 55]. показали, що розроблена ними система завдань для групового навчання сприяє більш успішному формуванню іншомовних мовленнєвих умінь і навичок. Згідно досліджень вищезазначених науковців майбутній вчитель повинен вміти використовувати при подачі матеріалу найсучасніші освітні технології, в тому числі технології кооперативного навчання.

Сучасний освітній простір характеризується широким використанням інтерактивних методів навчання. Кооперативне навчання є однією з технологій інтерактивного навчання. Дефініція «кооперативне навчання» трактується як технологія навчання в невеликих групах, коли створюється можливість обговорення кожної проблеми, доведення, аргументування власного погляду [5, с. 27].

На сьогодні кооперативне навчання широко застосовується у сфері освіти. Воно стало перспективним завдяки багатьом причинам: кооперативне навчання допомагає вчителям працювати у класі з великою кількістю учнів, удосконалює академічні досягнення та соціальний розвиток всіх учнів, вимагає розумового, емоційного, духовного та фізичного залучення тих, хто навчається, сприяє не лише глибшому розумінню навчального матеріалу, а й розвитку мислення та мовлення [1].

Дослідженням кооперативного навчання займались вітчизняні та зарубіжні науковці. Зокрема американські дослідники Д. Джонсон і Р. Джонсон виділяють основні умови ефективності скооперованої діяльності і разом з іншими дослідниками розглядають кооперативне навчання паралельно з індивідуальною структурою навчання та структурою навчання через змагання, С. Каган концентрує увагу на виділенні методів та структур кооперативного навчання, О.І. Пометун та Л.В. Пироженко, Г.О. Сиротенко розглядають кооперативне навчання як групове та як одну з інтерактивних технологій.

С. Каган виділяє до 400 структур кооперативного навчання для використання в навчальному процесі [8, с. 7]. Теорія кооперативного навчання досить широкого розповсюдження набула в США, країнах Європи, а також в Японії.

Потрібно зазначити, що кооперативно організоване навчання відрізняється певними особливостями:

- ✓ підгрупи виділяються на тривалу перспективу, а тому до їх створення вчитель підходить дуже виважено;
- ✓ розробляються свої стратегії, здійснюється планування для кожної з виділених підгруп;
- ✓ у процесі навчання члени груп діляться своїми знаннями, уміннями;
- ✓ кожен працює на повну силу, сумлінно, самостійно;
- ✓ за результат групи відповідальність несе кожен учасник;

✓ робота кожного члена групи оцінюється під кутом зору досягнення намічених цілей [1]. Ці особливості відрізняють кооперативне навчання від індивідуального та надають нового аспекту цьому виду групової діяльності.

В основі кооперативного навчання лежить теорія соціального взаємозв'язку, теорія навчання, спрямована на когнітивний розвиток, та теорія навчання, що має витоки з біхевіоризму. Ці три теорії є витоками кооперативного навчання [6, с. 59]. Основною передумовою теорії соціальної взаємодії – спосіб структурування соціальної взаємодії – визначає яким чином окремі особистості взаємодіють, та як це впливає на результат взаємодії. Позитивна взаємодія (кооперація) має в результаті просунуту взаємодію, так як окремі особистості підтримують зусилля один одного в прагненні навчатись. При негативній взаємодії (змагання) типовим результатом є взаємозв'язок опору, так як окремі особистості утруднюють успішність інших в прагненні перемогти. Важливим питанням є функції вчителя при використанні технологій кооперативного навчання [5, с. 29].

Функції вчителя в кооперативному навчанні набувають деяких нових ознак. Його головне завдання - вселити віру в учнів у можливість успішного досягнення мети та спонукати учнів до самостійного пошуку [1]. Далі він виступає як фасилітатор - помічник, рівноправний учасник групи. Навантаження на педагога зростає. Адже він додатково має займатися формуванням в учнів здатності:

- ✓ координувати свою діяльність із діяльністю партнерів;
- ✓ ставати на позицію інших і змінювати свою позицію;
- ✓ надавати своїм партнерам допомогу та користуватися їхньою допомогою;
- ✓ рефлексувати свої дії та дії інших членів групи;
- ✓ з повагою ставитися до кожної думки;
- ✓ вибудовувати міжособистісні взаємини з партнерами;
- ✓ надавати найвищого пріоритету досягненню колективної мети;

- ✓ не допускати переростання суперечностей у зіткнення позицій та інтересів;

- ✓ попереджувати виникнення конфліктів [5, с. 31].

Одна з нових і найбільш відповідальних функцій учителя - здійснення спільного з учнями аналізу процесу навчання. Останній аналізується не тільки під кутом зору отриманих результатів, а й доцільності обраних шляхів, способів вирішення поставлених завдань, ефективності кооперування зусиль, міжособистісних взаємин тощо [1].

Американські дослідники Д. Джонсон і Р. Джонсон виділяють основні умови ефективності скооперованої діяльності:

- ✓ учні розуміють свою взаємозалежність від інших членів групи та відчувають особисту відповідальність за досягнення групових цілей;

- ✓ учні здійснюють взаємодію, під час якої допомагають один одному навчатися;

- ✓ учні вчаться спільно працювати [5, с.29].

Серед технологій кооперативного навчання виділяють такі: думай - працюй у парі – ділись, кажи та переключайся, «Круглий стіл», трьохступеневе інтерв'ю, кути, графіті, навчання разом, команди - ігри – турніри, складана картинка, групове дослідження [1]. Всі вони дозволяють значно вмотивувати майбутніх вчителів до оволодіння своєю професією, дають їм змогу навчатися один в одного, здобувати знання разом. Так, на базі Житомирського державного університету, ННІ іноземної філології, було проведено ряд методичних майстерень «Teaching Language Through Culture» для студентів 2-3 курсів з використанням зазначених вище технологій кооперативного навчання. Дані майстерні проводились в межах спецкурсу «Інноваційні технології навчання».

Зокрема була використана технологія «Складана картинка» [5, с. 69]. Ця технологія характеризується тим, що кожен член кооперативної групи стає експертом певного аспекту однієї теми навчання. Під час вивчення теми «Great

Britain», один член команди є експертом «традиційних цінностей», інший - експертом «державних структур», а третій - експертом проблем сьогодення. Після виконання індивідуальної експертизи підтеми, яку слід оцінити, члени групи починають навчати один одного. Метою кооперативної групи є те, що всі члени групи оволодівають усіма аспектами головної теми [1]. Перед початком представлення й викладу теми студенти формують експертні групи, що включають у себе учнів з різних кооперативних груп, які досліджували такі ж підтеми (наприклад, два студенти з різних груп, які вивчали «проблеми сьогодення», можуть зустрітися як партнери-експерти з цієї підтеми). Разом ці експерти аналізують їхню підтему та шукають оптимальні шляхи подання цієї теми іншим членам їхніх кооперативних груп. Після викладення та перевірки, яка відбувається після повернення до кооперативних груп, оцінюється індивідуальна майстерність експерта, тому що після цього члену групи можуть поставити будь-які запитання з теми. Кооперативні групи - оцінюється матеріал. Експертні групи - вивчення та підготовка[5, с. 28].

Результати використання даних технологій кооперативного навчання показали підвищення мотивації до вивчення матеріалу, підвищення рівня володіння іноземною мовою всієї групи, підвищення рівня професійної майстерності, внаслідок взаємодопомоги та підтримки. Таким чином, можна зробити висновок про доцільність використання різних технологій кооперативного навчання в процесі підготовки майбутніх вчителів.

Література

1. Ворон М. Методична робота в умовах кооперативного навчання (<http://osvita-ua.net/school/technol/1501>)
2. Гузеев В.В. Инновационные идеи в современном образовании // Школьные технологии.- 1997.-№ 1.-С. 5-7.
3. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник. – К.: А.С.К., 2004. – 192с.

4. Уваров А.Ю. Кооперация в обучении: групповая работа// Учитель и ученик; возможность диалога и понимания. Т.2. – М., 2002. – с. 69-80
5. David W.Johnson, Roger T.Johnson, Karl A.Smith. Cooperative Learning Returns To College // Change. – 1998, July/August. – P.27-35.
6. Johnson, D.W. and F. Johnson. Joining Together: Group Theory and Group Skills, 6 th ed., Allyn & Bacon, 1997. – 290 p.
7. Johnson, D.W. and R. Johnson. Cooperation and Competition: Theory and Research, Edina, M.N: Interaction Book Company, 1989. – 210 p.
8. Spencer Kagan. Cooperative Learning. Resources for Teachers, Inc.- San Clemente. –1(800) Wee Co-op. –1994. – 800 p.

The article deals with the definition, the basic cooperative learning techniques and the role of teacher in cooperative learning process. The aim of this investigation is to identify problems of the cooperative learning techniques' usage as one of the forms of the group work in the process of future teachers' preparation.